

TARIX VA ADABIYOT FANLARINI O‘QITISHNING ZAMONAVIY METODLARI

Tursunov Odiljon Azimovich Farg’ona Politexnika instituti
akademik litseyi tarix fani o’qituvchisi

Baxodirova Mashxuraxon Baxodirovna Farg’ona Politexnika instituti
akademik litseyi ona tili va adabiyot o’qituvchisi

Osimova Rayxonaxon Adhamjon qizi Farg’ona Politexnika instituti
akademik litseyi ona tili va adabiyot o’qituvchisi

Oxunjonov Muhridin Xayitboy o’g’li Farg’ona Politexnika instituti
akademik litseyi ona tili va adabiyot o’qituvchisi

Annotatsiya:

Ushbu maqolada tarix va adabiyot fanlarini chuqur o’rgatishning zamonaviy innovatsion usullari yoritib berilgan

Annotation:

In this article the modern and innovative methods of teaching History and Literature thoroughly has been written.

Kalit so’zlar: "Aqliy hujum", "Venn diagrammalari", Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, Virtual sayohatlar, . Kompetensiyaga asoslangan ta’lim, O‘yin texnologiyalari, Loyihaviy ta’lim metodlari, Gibrid o‘qitish modeli, Muammoli ta’lim, . Kolaborativ ta’lim, Vizual metodlar, Kreativ yozuv va ifoda metodlari, . Interfaol texnologiyalar va mobil ilovalar, . Inversiya usuli, . Refleksiya va baholashning yangi usullari.

Key words: "Brainstorming", "Venn diagrams", Information and communication technologies, Virtual tours, . Competence-based education, Game technologies, Project education methods, Hybrid teaching model, Problem-based education, .

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th December, 2024

Collaborative education, Visual methods, Creative writing and expression methods, . Interactive technologies and mobile applications, . Inversion method, . New methods of reflection and evaluation

Bugungi kunda ta'lim jarayonini sifatli va samarali tashkil etish uchun zamonaviy metodlar va texnologiyalarni qo'llash zarurati ortib bormoqda. Tarix va adabiyot fanlarini o'qitishda innovatsion yondashuvlar nafaqat o'quvchilarning bilim olish jarayonini yengillashtiradi, balki ularda tanqidiy fikrlash, mustaqil o'rganish va ijodiy qobiliyatlarni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Quyida ushbu fanlarni o'qitishda qo'llaniladigan zamonaviy metodlar haqida to'xtalamiz.

1. Interfaol metodlar

Interfaol metodlar o'quvchilarning bilim olish jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlaydi. Ushbu metodlarga quyidagilar kiradi:

"Aqliy hujum": Muayyan mavzu bo'yicha o'quvchilardan o'z fikrlarini erkin ifoda etish so'raladi, so'ngra ularni muhokama qilish orqali ilmiy jihatdan asoslangan xulosalar chiqariladi.

Tarix darsi: Savol: "Amir Temurning davlat boshqaruvida qanday strategiyalar muvaffaqiyatli bo'lgan deb o'ylaysiz?" O'quvchilar bu savolga turli javoblar beradi, so'ng ularning javoblari asosida Amir Temurning boshqaruv uslublarini chuqur tahlil qilish mumkin.

Adabiyot darsi: Savol: "Nega Abdulla Qodiriyning O'tkan kunlar asaridagi Otabek xarakteri zamonaviy yoshlar uchun ham qiziq bo'lishi mumkin?" Bu savol orqali o'quvchilar asar mazmunini hayotiy kontekstda tahlil qilishadi.

"Venn diagrammalari": Tarix va adabiyotdagi mavzularni solishtirish va umumiy xususiyatlarini aniqlash uchun ushbu grafik usuldan foydalaniladi.

Rol o'ynash va dramatizatsiya: Adabiyot darslarida asar qahramonlarini gavdalantirish orqali o'quvchilar asar mazmunini chuqur tushunib olishadi. Tarix darslarida esa tarixiy voqealarni sahnalashtirish foydali bo'ladi.

2. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) ta'lim jarayonini jonlantirish va uni qiziqarli qilish uchun keng imkoniyatlar yaratadi:

Multimedia taqdimotlari: Tarixiy voqealar yoki adabiy asarlar mazmunini vizual tarzda taqdim etish orqali bilimlarni samarali o'zlashtirish mumkin.

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th December, 2024

Virtual sayohatlar: Tarixiy joylarga yoki muallif hayoti bilan bog'liq joylarga virtual sayohatlar uyushtirish orqali darsni yanada qiziqarli qilish mumkin.

Elektron darsliklar va testlar: Ushbu vositalar yordamida o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlash va nazorat qilish mumkin.

Virtual sayohatlar

Tarix darsi: Google Earth orqali qadimgi Samarqand shahriga virtual sayohat uyushtiriladi. O'quvchilar Registon ansamblining tarixiy ahamiyati haqida o'rganadilar.

Adabiyot darsi: Lermontovning Kavkazdagi ijodi haqida gapirganda, virtual sayohat orqali uning yashagan joylarini ko'rsatish mumkin.

3. Kompetensiyaga asoslangan ta'lim

Zamonaviy ta'lim kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan. Tarix va adabiyot fanlarida quyidagi kompetensiyalar ustida ishlash mumkin:

Ijtimoiy va madaniy kompetensiya: Tarix darslarida o'quvchilarga milliy va jahon tarixini o'rgatish orqali ular ijtimoiy hayotda faol bo'lishga o'rgatiladi. Adabiyot darslari esa o'quvchilarda milliy qadriyatlarni anglash va ularga hurmatni shakllantiradi.

Ijodiy kompetensiya: Adabiyot darslarida esse yozish, she'r tuzish, dramatik asarlar yaratish orqali o'quvchilarning ijodkorligi rivojlantiriladi. Tarix darslarida esa muayyan voqea bo'yicha o'z tadqiqotlarini olib borishga undash foydali bo'ladi.

4. O'yin texnologiyalari

O'yinlar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Krossvord va viktorinalar: Tarixiy sanalar va adabiy faktlarni o'rganishda foydali.

Strategik o'yinlar: Tarix darslarida muhim janglarni tahlil qilish yoki muayyan vaziyatda qaror qabul qilishni talab qiladigan o'yinlar orqali bilimlarni mustahkamlash mumkin.

5. Loyihaviy ta'lim metodlari

O'quvchilarni muayyan mavzuda mustaqil loyiha tayyorlashga jalb qilish orqali bilimlarni mustahkamlash mumkin. Masalan: Tarix darsida: "O'zbek xalqi mustaqilligi uchun kurash" mavzusida loyiha tayyorlash.

Adabiyot darsida: Ma'lum bir yozuvchi yoki shoir ijodini tadqiq qilish va uni taqdimot tarzida namoyish qilish.

6. Gibrid o‘qitish modeli (Blended learning)

Gibrid model an’anaviy sinfda o‘qitish va onlayn ta’limni birlashtiradi. Bu yondashuv darslarni moslashuvchan qilish bilan birga, o‘quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashish imkonini beradi.

Tarix darslarida: Onlayn resurslar yordamida tarixiy hujjatlarni o‘rganish, masalan, arxiv materiallari yoki virtual muzeylar bilan ishlash.

Adabiyot darslarida: Asarlarning elektron shakllarini o‘qish, audio kitoblarni tinglash yoki interaktiv video tahlillarni qo‘llash.

7. Muammoli ta’lim (Problem-based learning)

Muammoli ta’lim jarayonida o‘quvchilar muayyan muammoni mustaqil tahlil qilib, echim topish orqali bilimlarni o‘zlashtiradilar. Bu metod tarix va adabiyot darslarida juda samarali. O‘quvchilarda muayyan mavzu bo‘yicha tahliliy fikrlashni rivojlantiradi.

Misollar: Tarix darsi: Savol: “Amir Temur davlatining muvaffaqiyati qanday omillarga bog‘liq edi?” O‘quvchilar ma’lumotlarni mustaqil tahlil qilib, javoblarini himoya qiladi.

Adabiyot darsi: Savol: “Asarning qahramoni boshqa yo‘l tutsa, voqealar qanday rivojlanardi?” Masalan, “Layli va Majnun”da Majnun sevgisi uchun kurashganida nima bo‘lardi?

8. Kolaborativ ta’lim (Collaborative learning). Kolaborativ ta’limda o‘quvchilar guruhlarda ishlaydi, bir-biridan o‘rganadi va bilimlarini almashadi. Bu usul tarixiy voqealar va adabiy asarlarni chuqur o‘rganishda qo‘l keladi:

Jamoaviy loyiha: Guruh bo‘lib tarixiy hodisalarni tahlil qilish yoki muayyan yozuvchi haqida tadqiqot olib borish.

Debatlar: Tarixda qarama-qarshi tomonlarni himoya qilish, masalan, qadimgi davlat tuzilmalarini muhokama qilish. Adabiyotda esa qahramonlarning harakatlarini tanqidiy baholash.

9. Vizual metodlar (Graphic organizers)

Vizual vositalar orqali ma’lumotlarni tushunish va eslab qolish jarayoni yengillashadi.

Tarix darslarida: Tarixiy voqealar zanjirini xaritada aks ettirish, xronologik jadval tuzish yoki genealogik daraxt yaratish.

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th December, 2024

Adabiyot darslarida: Qahramonlarning xarakterlarini tahlil qilish uchun klaster xaritalar, asarning syujet chizig'ini vizual tarzda tasvirlash.

10. Kreativ yozuv va ifoda metodlari

Adabiyot fanida o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish muhim. Buni quyidagi usullar orqali amalga oshirish mumkin:

Asar davomida muqobil yakun yaratish.

Muallif uslubida yangi she'r yoki hikoya yozish.

Asar qahramonlariga xat yozish (masalan, Otabekka yoki Layliga maktub).

Tarix darslarida ham kreativ yondashuvlarni qo'llash mumkin:

Tarixiy voqealarni o'quvchilar o'z nigohi bilan qayta hikoya qilish.

Aytib berilayotgan voqeani zamonaviy sharoitda tasavvur qilib, muqobil senariy ishlab chiqish.

11. Interfaol texnologiyalar va mobil ilovalar.

Bugungi kunda ko'plab mobil ilovalar va onlayn platformalar darsni interfaol qilish uchun mo'ljallangan. Kahoot va Quizizz: Tarix va adabiyot mavzularida test va viktorinalar o'tkazish. Padlet va Google Jamboard: O'quvchilarning g'oyalarini bir joyda to'plash va guruhda muhokama qilish. TimeMaps yoki Historypin: Tarixiy joylarni xaritada belgilash va ularning ahamiyatini tushuntirish.

12. O'quvchilarni tanqidiy va analitik fikrlashga yo'naltirish

O'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish uchun quyidagi usullarni qo'llash mumkin. Tarixiy voqealar yoki adabiy asarlarni tahlil qilishda bir nechta manbani solishtirish. Tarixiy shaxslarning qarorlarini baholash va ular qanday boshqacha yo'l tutishi mumkinligini muhokama qilish. Asarlarda yashirin ma'no va muallifning ichki fikrlarini izlash.

13. Gamifikatsiya (o'yinlashtirish)

O'yin elementlarini qo'shish ta'lim jarayonini qiziqarli qiladi:

Tarix uchun: Tarixiy voqealarni moslashtirib stol o'yinlari yaratish yoki xazina izlash (treasure hunt) usulidan foydalanish.

Adabiyot uchun: Asardagi mavzular yoki qahramonlarni ifodalovchi boshqotirmalar va kvest o'yinlar tashkil etish.

14. Inversiya usuli (Flipped classroom)

Bu usulda o'quvchilar darsga oldindan tayyorlanib kelishadi, dars vaqtida esa ko'proq muhokama va tahlil bilan shug'ullanishadi:

Tarix mavzularini o'quvchilarga qisqa video va maqola shaklida oldindan berish.

Adabiy asar bo'yicha asosiy qismlarni uyda o'qib kelib, darsda syujet va qahramonlar tahlilini amalga oshirish.

15. Refleksiya va baholashning yangi usullari

Dars oxirida o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlash va darsdan chiqargan xulosalarini bilish uchun zamonaviy baholash metodlarini qo'llash mumkin:

Elektron portfellar yaratish (o'z ishlarini to'plab borish).

Jamiyat yoki tarixiy shaxs nomidan yozilgan qisqa reflektiv matnlar.

“O'rganilgan narsa - Qiziqarli topilmalar - Savollar” metodidan foydalanish.

Xulosa

Tarix va adabiyot fanlarini o'qitishda zamonaviy metodlardan foydalanish ta'lim jarayonini samarali qilish bilan birga o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi, ularni ijodkorlikka va mustaqil fikrlashga o'rgatadi. Shuningdek, bunday yondashuv o'qituvchilarning darslarni interfaol va innovatsion usullar asosida tashkil etishida katta yordam beradi. Shu sababli zamonaviy ta'limda bu metodlarni kengroq joriy etish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Azizxo'jaeva N. N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: Fan, 2006.
3. Yuldashev M. Tarixni o'qitish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi, 2010.
4. Qodirova D. Adabiyotni o'qitish metodikasi. Toshkent: Sharq, 2008.
5. Navoiy A. Xamsa. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1980.
6. Xaydarov R. O'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda zamonaviy metodlarning o'rni. “Pedagogika va psixologiya” jurnali, 2021-yil, №3.

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfservices.com

24th December, 2024

-
7. Sobirov T. Tarix fanida AKT texnologiyalari va interfaol metodlar. “Zamonaviy ta’lim innovatsiyalari” xalqaro konferensiyasi materiallari, Toshkent, 2022.
 8. Norboyeva M. Adabiyot fanida loyiha asosida ta’lim berish samaradorligi. “O‘zbekiston pedagogikasi” jurnali, 2023-yil, №2.
 9. UNESCO. Innovative Pedagogies for Effective Teaching and Learning. www.unesco.org
 10. “Ziyonet” platformasi: www.ziyonet.uz
 11. “Kahoot” platformasi: Interfaol test va viktorina vositalari. www.kahoot.com